

MEVLİD-İ SÜLEYMAN ÇELEBİ HAZRETLERİ

Hüseyin VASSAF
Yayına Haz.: Adem EFE*

Sunuş

Hüseyin Vassaf yakın dönemde yetişen önemli tasavvuf tarihçilerindedir. 1871 yılında İstanbul'da doğan Vassaf, özel derslerle kendini yetiştirmiş; Halveti/Gülşeni tarikinden feyz almış; şeyhinin vefatından sonra Uşşaki tarikatı üzerine seyr ü sülukunu tamamlamıştır. Gerek gümrükteki memuriyeti sırasında gerek emekli olduktan sonra Bursa, Gelibolu, Edirne, Ankara Konya, Afyonkarahisar, Bandırma, Gönen, Manyas, Gemlik, İzmit, Yalova, Eskişehir, Uşak, Manisa, Menemen, İzmir, Siroz, Drama, Selanik, Manastır, Üsküp, Beyrut, Şam, Baelbek, Hama, Humus, Kum, Tekirdağ ve Uzunköprü gibi birçok yeri gezmiş ve buralarda bulunan mutasavvıfların sağ olanlarıyla görüşmüş; vefat etmiş olanların hayatları ve halifeleri hakkında bilgi toplamıştır. Ayrıca tekke ve türbelerle ilgili bilgiler de derlemiştir.

1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatıldığında Kasımpaşa Uşşaki Tekkesi şeyhi olan Hüseyin Vassaf, 57 senelik ömründe çok sayıda eser yazmıştır. Sefine-i Evliya (Haz.:Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş, C. I-IV, İstanbul 2006) adlı sufiler tezkiresi ile Gülzar-ı Aşk (Haz.:Mustafa Tatçı, M. Yıldız, K. Üstüner, Ankara 2006) adlı eseri en tanınmışları arasındadır. Ayrıca Mahfi, Sırat-ı Müstakim, Ceride-i Sufiyye gibi dergilerde biyografik yazılar yayımlamıştır. 1929 yılında Arnavutköy'deki evinde vefat etmiştir. Rumeli Hisarı kabristanında gömülmüştür.¹

Bu çeviriyazı, Hüseyin Vassaf'ın, Sırat-ı Müstakim, Aded:79, C. 4, 28 Safer 1328 Perşembe/25 Şubat 1325 (11 Mart 1910), s. 9-10'da yayımlanan aynı unvanlı makalesinden yapılmıştır. Metin, sadeleştirme yapılmadan günümüz harflerine

---

* Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi ABD, Isparta.

1 Mustafa Tatçı, "Hüseyin Vassaf Beyin Mevlid Şerhi: Gülzar-ı Aşk", *Süleyman Çelebi ve Mevlid Sempozyumu*, Edit.:Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Osmangazi Belediyesi, Bursa 2007, s. 253-254,(Yhn).

aktarılmıştır. Metinde anlaşılması güç gözükten bazı kelimelerin bugünkü karşılıklarının verilmesi uygun görülmüştür. Bu kısa sunuştan sonra metne geçebiliriz.

***

Her ne zaman mevlid-i şerif cemiyetinde bulunmuş olsam nâil-i zevk-i manevî olurum. Bu sebeble Mevlid-i Süleyman Çelebi kaddase sırrahu hazretlerine karşı kalbimde büyük bir muhabbet vardır. Bir vakitler gerek kendi terceme-i hâli gerek manzûme-i mergûbesi hakkında tetkîkât ve tetebbûatta bulunmuş idim. Cem'ü telfik edebildiğim ma'lûmâtı; risâle-i mu'teberenizin mesleğine muvâfık olması i'tibariyle; belki neşredersiniz ümidiyle tastîr etdim, ve taraf-ı âlilerinize gönderdim. Şeref-hulûl etmek üzere olan mâh-ı rebîulevvel hasebiyle neşrinde münasebet de bulunabilir.

Süleyman Çelebi² hazretlerinin te'lifine hâme-rân-ı³ gayret olduğunu manzûme-i mergûbe-i mevlid-i şerif fi'l-hakîka tanzîr ve taklidi gayr-ı kâbil âsâr-ı makbûledendir. Dört yüz seneden beri fudala-yı Osmaniye tarafından velâdet-i amiyetü'l meymeneti hazreti risâlet-penâhî hakkında lisan-ı Türkî üzere lâ-yuad⁴ âsâr ber-güzide⁵ keşide-i silk ta'zim ve takrîm kılınmış fakat hiçbiri Süleyman Çelebi hazretlerinin manzûmesi ka'bına vardırılmamıştır.

O şeref ve râğbeti ancak o nâzım-ı muhterem kazandı. Büyüklerin biri Süleyman Çelebi Hazretlerinin manzûme-i âşîkânesi hakkında bu hakikati isbaten:

“Dört yüz seneden beru efâdil
Bir söz dimedi ana mûmâsil

Tanzirine çok çalışdı yârân
Kaldı yine bîkr, misl-i Kur'an.”
Buyurmuşdur ki sözündeki isâbet âşîkâdır.

Bu zat-ı muhterem cidden âşîk-ı sâdık ve fazilet u marifet-i zâtîyesiyle meşhurdur. Nazm-ı bedii'nde o kadar esrâr u hakâyık, o kadar nûkât⁶ u dakâik

2 Hazret-i nâzımın zamanında efendi yerine çelebi kullanıldığı tarihen anlaşılıyor. Bir eserde gördüm ki: Çelebi çeleb ile ya-yı nisbetden mürekkebdir. Çeleb, Türkman lisanında esma-i hüsnâ-i rahmândan bir isimdir. Şu halde çelebi denildikde şer'i nebevi-yi âlem-i umûr-i din-i Mustafa'yı ârif, ilm u amelde kâmil olan zât olduğu anlaşılıyor. Ve çelebi salâh-ı âmâl ve sıfat-ı ilm u kemâl ile muttasif olan her zevât-ı kirâma ittîlâ' olunur imiş (H.V.).

3 hame-rân: yazan.

4 lâ-yuad: sayısız.

5 ber-güzide: seçme.

6 nûkât:ince manalar.

cem' eylemiştir ki insan; nazar-ı hakikat ile bakacak olursa o âşık-ı sâdık-ı nebevîyenin irfânına meftûn ve vüsât-i tasavvur ve azamet-i tahlildeki iktidârına hayrân olur.

“Şeş cihette ol münezzeh-i zülcelal
Bi-kem ve keyf âna gösterdi cemâl
Bi-huruf u lafz u savt ol padişah
(Mustafa)ya söyledi bi-iştibâh.”⁷

Âbiyat-ı latîfesi tarz-ı beyânındaki san'ât-ı rakîka doğrusu hazret-i nâzım-ı muhterem mahsusdur denilebilir. Süleyman Çelebi hazretleri cennet-mekân Yıldırım Han Hazretleri zamanında yetişmiştir. Lisan-ı Osmanîyenin henüz teşekkül ettiği bir zamanda menkabe-i mebrûkeyi nazma muvaffak oluşu, hakikaten havârik muvaffakiyetten ma'dûd olabilir.

Vücûduyla iftihar olunacak bir muharririmizin tetkîkine göre iktidâr-ı nazm ve şâiriyet Süleyman Çelebi hazretlerine büyük pederleri Şeyh Mahmud nâm zatdan intikâl etmiştir. Sultan Orhan Hazretlerinin Şehzadesi Alâmeddin Paşa bir emel-i ulvîye-i fâtihâne sevkine ittibaen bir mikdar gazzât-kirâm ile ilk def'a' Rumeli'ye geçtikleri zaman Şeyh Mahmud tehniye-i⁸ gaza niyetiyle şehzade-i müşârun ileyhe gönderdiği dua-nameye:

“Velayet gösterib halka suya seccade salmışsın
Yakasın Rumelinin dest-i takva ile almışsın.”

Beytini derc etmiş ve kendisinin nazma muktedir olduğunu göstermiştir.

İşte Süleyman Çelebi hazretlerinin cediti bu zat-ı mükerremdir. Anın mahdumu Ivaz Paşa olub Süleyman Çelebi ile meşhur şairlerimizden Atâyî merhumun pederleridir.

Hazreti nâzım-ı muhterem Bursa'da zinet-sâz âlem-i şühûd olub mebâdi ve mekâsîd ulûm-u akliyye ve nakliyeyi Bursa'da tahsil etdi. Zamanının fudalası sırasına geçdi. Zühûd ve takvâda ileri gitdi. Salâh-ı hâli, fazl u irfânı şâyî' olunca müşârun ileyh Alâmeddin Paşa'nın necl-i necibleri Süleyman Paşa kendine yâr-ı cân etti. Hatta bu delâletle Yıldırım Bayezîd Han hazretlerinin şeref-i sahabet ve iltifatına bile nâil oldu. Nihayet divan-ı hümâyuna imam olub hayli zaman bu hizmet-i şerîfede bulundu.

Hakan-ı müşârun ileyhın damad-ı muhteremleri nokta-ı daire-i kemâl, kıdve-i ricâl⁹ (Seyyid Muhammed Şemseddin el-Buhârî) nam Emir Sultan kaddese

7 bi-iştibâh: şüphesiz.

8 tehniye: hoş geldin deme.

9 kıdve-i rical: kendisine uyup takip edilecek adamlar.

sırrahu el-Mennân hazretlerinin bu sırada şeref-i sahabet-i âliyelerine nâil olarak berekât-ı hüsnü nazar ve terbiyeti ile de perver-şiyâb-ı feyz-i kemâl ve dâhil-i zümre-i ehl-i hâl olmuştur.

Yıldırım Bayezid Han hazretlerinin irithallerinde, Emir Sultan'ın emirleriyle Bursa'da Ulu Cami-i şerife imam olurlar.

Ahir-i ömürlerine kadar bu hizmet-i aliyyeyi ifâ etmiştir. Şehzade-gândan Süleyman Çelebi dahi hazret-i nâzım-ı muhterem hakkında pek büyük iltifatlar gösterdiğini eslâf bize bildirmektedir.

Güldeste-i Riyâz-ı İrfan ve Tezkire-i Lütfi'de şöyle naklonur ki:

“Menkabe-i mevlid-i şerif-i manzûme-i mübârekesinin tertib ve tanzîmine bir hâdis-i garîbe sebep olmuştur; o zaman Bursa'da vaizin biri esnâ-yı vaazda estaizübillah (lâ nuferriku beyne ehadin min rusûlih)¹⁰ ayet-i kerimesini tefsir sırasında bu âyet-i celile mucibince “ben nebi-yi âhiruzzamanı saireden tafdil etmem” demesiyle müstemiin¹¹ meyânında ulema-yı Arabdan bir zât-ı âli-kadr¹² tarz-ı ifadedden müteessir olarak delâil-i kâfiâ'-ı berâhin-i sâtiâ'sıyla vâiz-i merkûmu ilzâmen “bu babda izâle-i cehl edememişsiniz, ilm-i tefsirde noksanınız vardır, âyât-ı kerimenin nâsihinden, mensûhundan müşâbihinden gafilsiniz, rusûl beyninde fark yokdur demekden maksad-ı ilahi (Allahu alem bi-murâdihi) emr-i risâlet ve husûsî nebeviyedir; yoksa merâtib-i faziletde değildir. Eğer ayet-i kerimenin ma'nâsı min cemîl vücûh demek olsaydı estaizübillah (tilke'r-rusuli feddalnâ ba'duhum ala ba'din)¹³ buyrulur muydu” deyüb vâizi iskât eylemiştir. Cahil vâizin şu hali Bursa'da şuyû' bulunca keyfiyet Süleyman Çelebi hazretlerinin sâmia-i ittilâ'na vâsıl olmasıyla pek müteessir olub seyyidü'l-enâm ve efdal-i enbiya-yı kirâm aleyhi's-selâtu ve sellem efendimiz hazretlerinin uluvvi-kadr risâlet-penâh-ı ekremîlerinden bâhis olmak üzere sûret-i velâdet-i cenâb-ı nebeviyet-penâhilerini ve mucizât-ı celileyi Ahmediyelerini musavver olan manzûme-i makbûleyi irticâl ve isti'câl ile tertib ve tanzîm ve şu âlemde ibkâ-yı namına da hizmet etmek üzere kütübhane-yi aşk ve irfâna yadi-gâr olarak tevdi' eylemiştir.

Hakkında Âli merhum şu satırları yazar:

“Süleyman Çelebi mevlid-i nebi hizmetini kendüye lazım etmiş; elhak bir kitab-ı müstetâb eylemiştir ki lisan-ı kaleme beyân-ı resme gelmesi bir saat-ı saâdde vukû' bulub belki ekser-i kevâkibin burc-u şarkda iktirânına rastgelüb sâl besâl¹⁴ nice bin mecâlis,i vâcibu'l-iclâlde okunur. Elhak müessir edâlar ile nazm

10 2. Bakara/285.

11 müstemiîn: dinleyiciler.

12 âli-kadr: çok saygıdeğer.

13 2. Bakara/253.

14 sâl besâl: yıllarca.

olunmuşdur. Nice mevlid-i nebi-i manzum dahi vardır; lakin birisi ne ele alınır, ne kimsenin gözüne dokunur. Süleyman Çelebi ise menkabe-i mevlid-i şerifi güya ki ta'lim-i ruh-i kuds ile söylemiştir.

Fi'l-hakika öyledir. Bu yoldaki âsârın en makbûlü, en belîğidir.

“Hem sekiz yüz on ikidir tarihi

Bursa'da oldu tamâm bil ey ahi.”

Tarih-i inşâdını gösterir ki beş yüz küsür seneden beri iyâde¹⁵-i ihtirâmında olduğu müstebân¹⁶ olur.

Abdullatif Gazzî hazretlerinin (*Kible-numa Ka'beti'l- Uşşak*) nam eser-i mergûbunda kerâmât-ı aliye ve ahvâl-i acîbelerinden bahs olunduğu gibi mukarreb hazreti nebevi olduğuna mahz-ı tevfiik ve feyz-i ilhâm ile yazılmış olan eser dil-pezir-i burhandır.

Nezd-i celil-i peygamberide mazhar-ı kabul-ı tam olduğuna; asırlardan beri bunca manzûmelere hakk-ı rüchâna mâlik olmasıyla kanâat hâsıl olur.

Süleyman Çelebi hazretlerinin bu manzûme-i mübârekesi az vakt zarfında şöhret-gîr-i âfâk-ı âlem olub her tarafda teberrüken okunmağa başlanmış hoşnudi-i cenâb-ı peygamberiyi isticlâya¹⁷ vesile olsun ümid-i şefaathânesiyle ihtiyâr-ı tekellüfât oluna gelmiştir.

Bursalı Rıza Efendi merhum nüsha-i sahihasını elde ederek tab' ettirmiş ve bu hizmeti erbâb-ı aşk ve mahabbet nezdinde pek kıymetli görülmüşdü. Zira müstensihlerin sehvindenden kurtulamayan bu eser-i celîle zaman zaman çok şeyler ilâve olunarak hemen hemen aslını gâib edecek raddeye gelmiş idi.

“Ey hüdadan lutf-ü ihsan isteyen Mevlid-i pak-i resulullah gel”

Kasidesi mevlid kitaplarının baş tarafına yazılmış ise de bunun nâzımı 1207 senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ eden ve şiirde (Vâli) tahallus¹⁸ eyleyen Kazasker Abdurrahman Efendi olub Süleyman Çelebi hazretlerinin değildir. Bir de hazreti nâzım-ı muhterem irtihâl-i nebeviyi musavver hiçbir şey yazmamıştır. Bu ve emsâli şeyler sonraları başkaları tarafından ilâve olunmuşdur. Zaten dikkatlice okunursa kendiliğinden tezâhür eyler.

Bu manzûme-i makbûlede çok rumûzât-ı latîfe vardır. Onlara husûlü ittilâ'dan sonra okunur veya istima' olunursa neş'e-i kâmilinin zuhûru şübhesizdir.

15 iyâde: kuvvetlendirme.

16 müstebân: açık, aşikar.

17 isticlâ: büyüklenme.

18 tahallus: şiirde mahlas kullanma.

Kulak dolgunluğu ile Őöylece dinlemek baŐka, esrâr-ı maâni'-i dakıkaya vukûf hâsil ederek dinlemek yine baŐkadır.

Can kulağıyla dinler iken terk-i hayat-ı müsteâr eden aŐıklar da görülmüŐ ve iŐidilmiŐdir.

Hazret-i nâzım-ı muhterem azm-i âlem-i lâhut eyledikde kitab-ı aşk vücudları Bursa'da Çekirge'ye yakın bir mahalde ihzâr olunan mahfaza-i kabre konulmuŐdur. Kaddesallahu sırrahu ve nefeanallahu bibereketihi ve fuyûzâtihi amin.

Mükerreren ziyaret Őerefine mazhar olduğumdan dolayı hamd u Őükür ederim. Kabr-i Őeriflerinin üzerinde demir parmaklıktan bir kubbe ve etrafında Őabka olub mezar taŐında Şöyle yazılıdır:

(Manzûme-i menkabe-i velâdet-i nebeviye aleyhisselam ve't-tahiyye müellifi Süleyman Efendi hazretlerinin merkad-i müteberrikidir. Aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân ruh-u pür-fütûh-i âlilerine lillahi teâlel'-fatıha.)